

Розвивається тоталітаризм і немає сили усередині країни, яка б могла його стримати – цей діагноз уже настільки набив оскому, що не буду займатися розгортанням цієї теми просто з принципу. Відверто кажучи, після такого хочеться одного – якось абстрагуватися від усієї цієї об'єктивної реальності і забути про все-все-все. Тоді дякуеш Богові за те, що ти – історик і лізеш у нетрі професії шукати успішний приклад протистояння любителю переробляти світ під себе. Оскільки актуальна українська опозиція не надихає з тих нетрів вилазити.

Опозиція, чий приклад надихає все-таки вилізти на світ Божий, знаходилася недалеко – у Польщі. І діяла не так вже давно – до 1989 року. Результати діяльності - прошу проїхатися за кордон чи глянути в Інтернеті що-небудь, написане про Польщу.

Чим вона відрізнялася від наших опозиційних спроб? Навіть не масовістю. Поза масовістю – до неї належали вихідці з різних шарів населення – інтелігенти, селяни, робітники, військові (перші втечі польських пілотів датуються ранніми 50-тими - Сталін ще жив). Радянська влада мала одну спільну рису з нашою сучасною – умудрялася діставати всіх і зразу, причому на рівні побутовому і постійно.

Друге – польська опозиція завжди мала структуру, навколо якої могла єднатися. Тут не йдеться про «Солідарність» - вона існувала тільки від початку 1980-х років, коли протистояння стало відкритим. Але у польській опозиції завжди була дуже суттєва підтримка в образі Церкви. Церква мала стабільну структуру, авторитет і – що важливо у випадку влади з ментальністю «або я, або ніхто» - центр її управління та фінансування знаходився поза межами досяжності влади. Не було б Церкви - знайшлося б щось інше. Якщо є попит – неминуче зявиться і пропозиція.

І останнє – чим займалася ця опозиція? Не тільки політичною боротьбою. А займалася вона – вірніше, її представники всім, чим не лінки. Крім логічної у цьому разі пропаганди і підбору нових членів, вона займалася всім – організацією дозвілля молоді, освітою мас, інтелектуальними дискусіями, право захистом, урегулюванням відносин всередині себе і ще купою речей. Немалу роль відігравала взаємодопомога у чисто житейських справах – виховання дітей, лікування у разі потреби, допомога малоїмущим або безробітним. Усі ці речі об'єднувало два моменти – вони мали безпосереднє відношення до звичайного побутового життя і відбувалися поза контролем влади.

Фактично, польська опозиція створила паралельну структуру. Звісно, годі було повністю позбутися присутності влади – але і влада мусила мати на увазі, що поруч – паралельна структура, яка доволі ефективно справляється з організацією мас. У результаті полякам майже вдалося зреалізувати відому характеристику дисидентів – «Вони жили так, начеб усі закони були не фікцією, а дійсністю».

У світлі всього вищевикладеного не бачу підстав вважати тотальне прагнення

зігнорувати існуючу об'єктивну реальність вже аж такою дурницею. Тому що основна передумова створення чогось подібного до польської опозиції - абстрагуватися від тих «правил гри», які нав'язуються чинною владою. Тож тішмося, що у нас не відібрали принаймні здорового глузду. Це насправду вселяє надію. Не тільки надію взагалі, а й надію на те, що наступна революція не перетвориться в анархічний «русский бунт» і ми не програємо її через те, що, по суті, нічим було замінити те, що заставили відійти.

Олеся Ісаюк, науковий співробітник Центру досліджень визвольного руху